

# **Vizija razvoja in delovanja**

**Sektorja za ohranjanje narave  
Ministrstva za okolje in prostor**

*Jurij Dobravec, 2019*

## 1 Uvod

Slovensko naravovarstvo v obdobju zadnjih 20 let beleži odlične rezultate. Sektorju za ohranjanje narave (SON) oziroma predhodno drugače imenovanim organizacijskim enotam je uspelo sestaviti in uskladiti podlage za predpise, ki tvorijo okvir učinkovitega ohranjanja narave. Strokovne podlage so bile očitno zadosti jasne, pogajalska izhodišča pa za demokratično družbo zadosti dobro argumentirana.

Danes imamo ZON kot krovni predpis, EU in OZN predpise/dokumente kot povezovalno zakonodajo v širši naravovarstveni prostor, in vsebinske ter izvedbene akte kot pravno usmeritev na operativni ravni.

Sektor je v okvirih pristojnosti ministrstva in ob sodelovanju vsej drugih naravovarstveno opredeljenih ali sorodnih organizacij dolžan dosedanje rezultate vsebinsko poglobiti in nadgraditi.

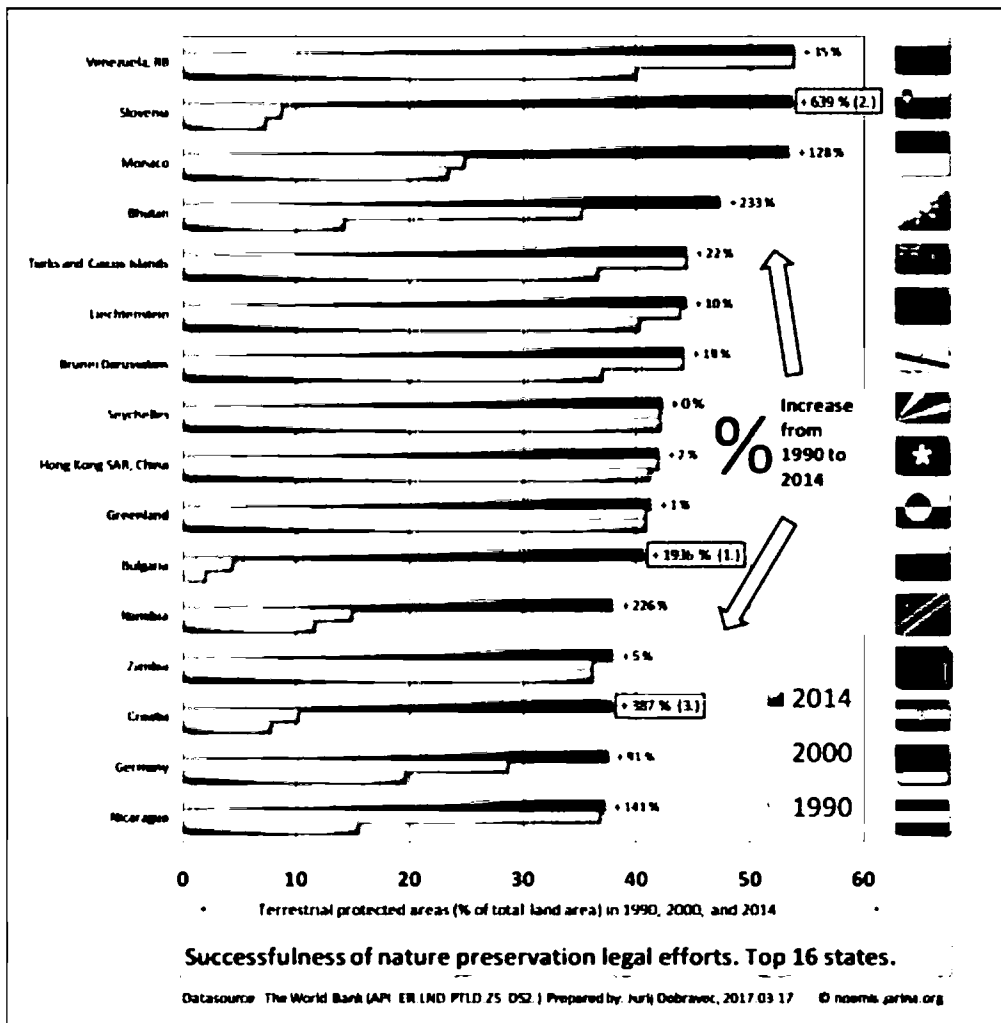
### 1.1 Dosedanji kazalniki in trendi

Dosedanjo uspešnost, ki s svojimi trendi nakazuje vsebinsko smer prihodnjega delovanja, zlahka utemeljimo s pokazatelji. Od mnogih sem pisal in poročal na različnih nivojih in različni publiki. Tu sem izbral/pripravil eno: površino narave pod naravovarstveno obravnavo in pristojnostjo od 1990 od danes po neodvisnih in mednarodno primerljivih kriterijih Svetovne banke.

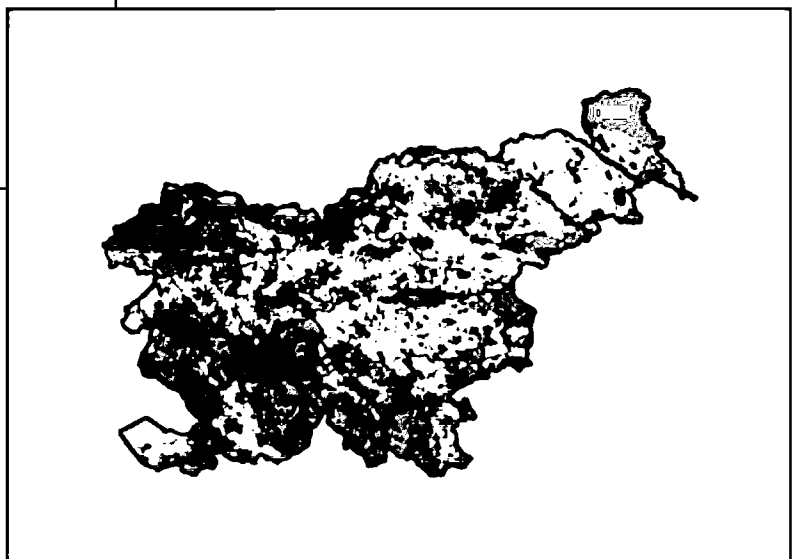
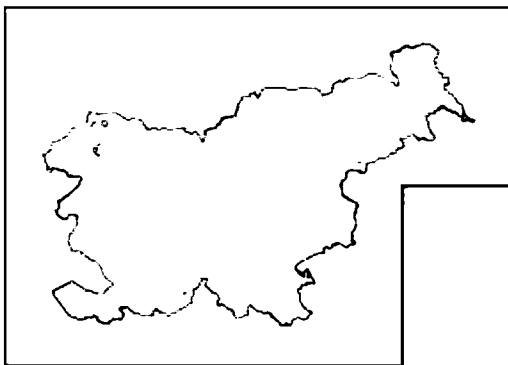
Kaj vidimo: Najprej, da se je površina naravovarstvenih območij v treh desetletjih povečala za 639%, kar v svetovnem merilu pomeni drugo mesto, za Bolgarijo.

Druga reč, še pomembnejša, je skupna površina teh območij danes: po merilih Svetovne banke skoraj 55%, kar spet pomeni drugo mesto, za tropsko Venezuelo.

Porast in uspešnost je lepo vidna tudi na dveh manjših kartah Republike Slovenije, kjer primerjam površino ZO v Inventarju dediščine leta 1975 in območja pod pristojnostjo danes.



1975 – 2015



(opis v besedilu)

## 1.2 Problem vsebine

Kompleks naravovarstvenih predpisov solidno deluje v pravnem sistemu na državni in lokalni ravni ter neposredno v odnosu do državljanov in družbe. V posameznih primerih celo tako učinkovito, da glede na npr. opozorila s strani EU, država sama ne zmore izpolniti nekaterih lastnih pravnih okvirov. Nekoliko v ozadju ostaja problem vsebine. Namreč, predpisi so orodje »za ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti« in orodje sistema »varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave.« Po dikciji ZONa, 1. čl., sta glavna sklopa vsebine torej biotska raznovrstnost in naravne vrednote. Pogrešam tudi več državniške proaktivnosti na mednarodni sceni.

Biotska raznovrstnost ni vezana na prostorsko omejena območja, k ohranjanju obeh sklopov, k prispevku za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varovanju naravnih vrednot pa smo zavezane vse fizične in pravne osebe (7. čl.). Državljeni pa smo zavezani k varovanju narave v Sloveniji, ne glede na pravni status. SON ima pri tem strateško vlogo. Kot integralni del izvršilne oblasti ima neposredno vlogo pri nalogah, ki jih določa zakonodaja. Za strateške naloge pa so, kot vemo, potrebni jasni cilji, poglobljeno poznavanje tematike in učinkovita komunikacija.

## 1.3 Struktura vizije

Zgoščena vizija je sestavljena iz treh ključnih delov z delovnimi naslovi:

Nacionalni program varstva narave – NPVN [poglavje 2]

informacijski sistem [poglavje 3] in

strateška javna komunikacija [poglavje 4].

Nobena točka, opisana v nadaljevanju, ne podira doslej opravljenega dela in pridobljenih dosežkov. Resetiranja in revolucije ubijajo.

Zato nasprotno: ogromnemu vložku in delnim rezultatom je treba – morda z nekoliko občutka z distance in brez pretencioznega osebnega ali institucionalnega samouveljavljanja – dati nov zagon in zbistriti cilje, ki so naši skupni cilji v dobro narave in ljudi, ki v njej sobivamo.

## 2 NPVN – nacionalni program varstva narave

Ključne besede:  
**ZON 94. čl., pomen Državnega zbora**

Vizija izvedbe:  
**9 mesecev**

Kandidatov dosedanji delež:  
**40 strani spodbudnih pripomb in predlogov v postopku  
priprave NPVN 2017, pripombe na dopolnjevanje ZON  
2019 v imenu društva v javnem interesu**

Sredstva za dosego:  
**pripravljalni postopek z usklajevanji (nadaljevanje že  
začetega), aktivna komunikacija**

## **2.1 Izhodišče**

ZON v 94. členu pristojnim službam nalaga pripravo 10 ali večletnega nacionalnega programa. Družbena vrednost in pomen takšnega strateškega dokumenta je izkazana z dejstvom, da ga potrjuje najvišje demokratično izvoljeno telo, Državni zbor.

## **2.2 Problem**

Slovenija zdaj tega programa nima. Formalno gre za nespoštovanje zakona, in ta huda pomanjkljivost ima več dimenzij. Po eni strani dopušča stihijsko delovanje, ki je družbeno nedopustno. Po drugi strani Državnemu zboru odreka njegove pristojnosti in pravico vedeti, kaj vse se na obravnavanem področju v državi dogaja in načrtuje, predvsem pozitivnega. Objave v medijih npr. kažejo, da se pogled javnosti na naravovarstvo omejuje na posamezne dnevne izbruhe (morda) problematičnih konfliktov. Najpomembnejši manko pa je, da brez strateških in širše sprejetih usmeritev stroka zgublja kompas tudi navznoter; energija, potrebna za konkretizacijo nalog in komunikacijo z deležniki se porabi za neprestano izpostavljanje notranjih težav, npr. finančne in kadrovske podhranjenosti. S tem nikakor ne zanikam, da takšne težave obstajajo, in da ni treba v družbi jasno in argumentirano pokazati pomen in pomembnost javnega financiranja naravovarstva, vendar poudarjam, da je na prvem mestu vsebina.

## **2.3 Cilj rešitve**

Pripravi NPVN in usklajevanju z naravovarstvenimi deležniki bo namenjeno 9 mesecev leta 2020. Cilj za september 2020 je dokument, ki bo izhodišče za medresorsko oz. vladno/medministrsko usklajevanje in dokončno vložitev v DZ do konca leta.

### 3 Naravovarstvena informatika

Ključne besede:

**zbiranje-analiza-sinteza-aplikacija, ciljna osredotočenost, metapodatki, notranja učinkovitost**

Vizija izvedbe:

**3 leta**

Kandidatove neposredne izkušnje:

**HABIS na TNP, Habitatni tipi Slovenije, kulturna dediščina orgel Slovenije, Natura 2000**

Sredstva za doseg:

**metakatalog, vzpostavitev sistema vrednotenja, nadgradnja n poenotenje spletnih atlasov, interaktivna implementacija na upravne enote in druge deležnike**

### **3.1 Izhodišče**

Naravovarstvena informatika je sistem in dejavnost, v kateri naravoslovne podatke in podatke o vplivih človeka sistematično zbiramo in analiziramo. Sinteza je konkretna aplikacija: državljanom razumljiva naravovarstvena informacija.

### **3.2 Stanje in problemi**

Republika Slovenija nima informacijskega sistema naravovarstva. Atlasi podatkov – to je največ, kar je doslej naravovarstvo v dobri veri ponudilo javnosti – namreč državljanom ne omogočajo vpogleda v strokovno vrednotenje posameznih elementov v naravi. V posameznih primerih nesistemska in zgolj podatkovna oblika 'naravovarstvenega predstavljanja narave' lahko pomeni protinaravovarstvo. Na primer objavlanje lokacij nekaterih atraktivnih a zelo občutljivih vrst, ekosistemov ali (drugih) naravnih vrednot.

Prav tako v RS ne obstaja enoten informacijski sistem znotraj naravovarstva. Posamezni primeri so segmentarni ali začasni, in imajo po rezultatih sodeč skrajno neugodno razmerje med vloženim delom/denarjem in učinkovitostjo.

### **3.3 Ciljne rešitve**

Naloga SON je/bo urediti in vzdrževati vsedržavni naravovarstveni informacijski sistem, en in edini. Seveda ga lahko formalno upravlja kdo drug, vendar so vanj v načelu združeni vsi dostopni podatki (absolutno pa vsi plačani iz javnih sredstev), ki prispevajo k povečanju učinkovitosti varstva in ohranjanja narave v Sloveniji. Tudi uporaba po ustrezni presoji kakovosti ne more in ne bo smela biti več omejena na posamezne organizacije, ki so del sistema.

Ker je na področju vzpostavljanja informatike pričakovati več kot redne finančne obremenitve, je posamezne segmente smiselno razporediti v projekte. Vendar, to ne bodo iz celote izločeni projekti, ki kot cilj dosežejo pol interni in v zraku viseči segment z imenom 'informacijski sistem', ampak izvedbeni projekti, ki bodo sistematično načrtovani in usmerjeni k skupnemu vsedržavnemu cilju delujoče naravovarstvene informatike.



### 3.4 Nekaj organizacijsko-tehničnih podrobnosti

Skupni cilj bo določen v NPVN in sorodnih strateških dokumentih, osnovna metodologija pa bo modelno že preizkušen sistem hierarhične mozaičnosti, ki ga razvijam od leta 1997 naprej. Ta sistem bo poleg podatka ali skupine podatkov v prostoru vseboval tudi prostorski metapodatek. Notranjemu uporabniku ali zunanjim pregledovalcem bo metapodatek povedal stopnjo zanesljivosti ali pomanjkljivosti podatkov na določenem območju ali vsebinskem področju. S hierarhično podatkovno mozaičnostjo tudi preprečimo kvaziperfekcionizem, pri katerem se npr. uradnik upravni odločitvi izogiba ali jo pogojuje z 'vsemi' podatki, ki, kot vemo, v primeru dinamične narave že v načelu niso možni.

Metapodatek bo izhodišče za vrednostne prikaze ali poenostavljene vrednostne prikaze, kakršne pri veliki večini postopkov potrebujejo uradne osebe na upravnih enotah, pripravljalci prostorskih planov in drugi udeleženci, hkrati pa odlično zadostijo splošni javnosti. Preprosto povedano, območja z naravovarstvenim statusom bodo vrednostno kategorizirana v, recimo, 5 rdečih odtenkov. Na najbolj nežni se bo verjetno lahko odločal uradnik v postopku na UE sam. Najbolj kričeča bo nedotakljiva; vmesne bodo zahtevale različne stopnje specifičnih konzultacij z naravovarstveniki. Z informacijskim pristopom, pri katerem bo naravovarstvo povedalo bistvo, torej vrednost narave, bomo dosegli pomembno racionalizacijo upravnih, planerskih in drugih postopkov, obenem pa sprostili večji del rutinskih obremenitev ter strokovno znanje naravovarstvenikov usmerili in izkoristili pri zahtevnih naravovarstveno upravnih procesih, predvsem načrtovanju. Učinkovitost bo numerično dokazljiva.

### 3.5 Širši pomen ciljev

Eden pomembnejših ciljev v viziji naravovarstvene informatike je zgoščen in stalen prostorski pregled stanja narave in naravovarstva znotraj pristojnega ministrstva. To je interna zadeva, kjer bodo organi, vključno z vodstvom in ministrom, naravovarstveno nadzorno službo in inšpekcijo poglobljeno ovrednotene informacije naravovarstva imeli vnaprej, stalno in neposredno na voljo pri odločanju, pogajanjih, ukrepih ali javnem zagovarjanju politik. Pomemben del tega podsistema bodo akutne težave ali pričakovani problemi, ki jih zaradi njihove odprtosti ali neargumentiranosti v mnogih primerih ni mogoče povsem javno objavljati. Je pa potrebno, da se vanje osredotoči ministrstvo in politika, posebej v primerih, ko je treba okoljske zadeve

zagovarjati pred javnostjo. Na tej točki informatike se tudi jasno ločujeta dve pomembni družbeni vlogi: odločitve stroke in odločitve izvoljene politike.

### **3.6 Časovnica in širši smisel**

Časovnica. Pripravljalna dela z notranjo (!) analizo stanja podatkov in strokovnim notranjim (!) vrednotenjem bo poteklo v prvem letu. Leto 2020 bo tudi namenjeno presoji možnosti združevanja doslej preveč segmentno naravnanih projektnih dejavnosti znotraj ministrstva, v podrejenih zavodih in pri drugih sodelujočih partnerjih, oziroma prilagajanju osamljenih ciljev skupnim ciljem, ki jih bo vzporedno prinesel NPVN ali (če ta še ne bi bil sprejet) podoben interni dogovor. Do 2023 bo sistem po metodi hierarhične mozaičnosti lahko polno deloval v racionalizacijo poslovanja.

## 4 Strateška komunikacija

Ključne besede:  
**argumentiranost, proaktivnost, participativnost**

Vizija izvedbe:  
**takoj in kontinuirano**

Kandidatove neposredne izkušnje:  
**info središča TNP,  
zahtevna komunikacija na področjih kulturne dediščine**

Sredstva za doseg:  
**nadgradnja sedanjega obveščanja, redne tiskovne  
konference, multiplikacija v živo na terenu,  
mednarodna izmenjava**

## 4.1 Uvodne ugotovitve

Z velikim razočaranjem v praksi opažam nerazumevanje smisla in namenov naravovarstvene komunikacije. Notranji naravovarstveni udeleženci (tu vključujem tematsko sorodne organizacije in NVO) jo namreč razumejo kot notranjo komunikacijo, ali v najbolj akutnih primerih kot reševanje internih nesoglasij. To je subjektivna naravovarstvena komunikacija, ki samim ciljem dejavnosti ne prispeva, morda celo hromi in preusmerja pozornost od dejanskih problemov. Po drugi strani pa se dejanska komunikacija z deležniki – sicer dobrodošlo, a danes nezadostno – omejuje na mesečna obveščanja, pri katerih 'sedma sila' ni posebej dejavno vključena.

## 4.2 Ustava RS in objektivnost

Objektivna komunikacija zadeva objekt delovanja, torej naravo, ki smo jo od družbe pooblaščno dolžni strokovno ohranjati in varovati, oziroma povedano še bolje, naravo, za katero smo dolžni družbo usmerjati in preusmerjati, da se bo medsebojnost kot dediščina trajno ohranjala v njeni dinamiki in še naprej opravljala svoje ekološke funkcije, ki jih omenja Ustava RS v 67. in 73. čl. Ustava govori o vsej slovenski naravi, zato nas usmerja, da tudi komuniciramo vso.

## 4.3 Cilji

Jasen skupni cilj komunikatorjev je osnova kakovostni večsmerni komunikaciji z deležniki in splošno javnostjo. Cilje opredeljuje ZON in drugi predpisi. Argumenti že obstajajo v strokovnih predlogah, a se bodo nadgrajevali, dopolnjevali, spreminjali, morda tudi menjali na osnovi podatkov/argumentov in vrednotenja v okviru informacijskega sistema.

Izhodišče komunikacije po moji viziji so vrednote, vrednote narave. Javnosti, ki naravo že prepozna kot vrednost in vrednoto, in poklicno naravovarstvo doumeva kot pozitivni dosežek zahodne civilizacije, bomo tak pozitivni pogled še okrepili. Glavno orodje je proaktivna in participativna komunikacija.

Časi zgibank in drugih 'promocijskih' tiskovin se umikajo digitalnim medijem. Že več let, desetletij, mnogim naravovarstvenim organizacijam predstavljajo nepotrebno breme v skladiščih. Še zlasti s svojo zastarelo vsebino. Aktivnim naravovarstvenim interakcijam v sodobnih medijih bo v naslednjih letih namenjen pomemben del energije, predvsem kot nadgradnji pasivni informacijski. Vendar 'digitalizacija' v kateri

je v splošnem opazno predvsem razosebljenje, ni jedro moje ideje rešitve. Potrebna bo živa proaktivnost in participativnost. Naravovarstveniki smo živi ljudje.

#### 4.4 Pristop k nalogam

Začetek **proaktivne** komunikacije vidim v rednih javnih predstavitev dela in rezultatov celotnega slovenskega naravovarstva, ki jih bo strateško usmerjal SON. Interval bo določen po usklajevanju, v okviru od vsakomesečnega do dvakrat-letnega dogodka. Nevarnost centralizacije bo preprečena s prostorskim in vsebinsko naravnanim razporedom po celi državi in uporabo sodobnih video omrežnih ter medijsko uveljavljenih tehnologij.

Druga, **participativna** komunikacija bo deloma že vključena v zamišljene redne tiskovne konference. Poleg notranjih naravovarstvenih organizacij (ministrstva, ARSO, ZRSVN z OE in uprav parkov) bodo svoje naravovarstvene dosežke predstavljale univerze in inštituti, nevladne organizacije, stroke sorodnih ali 'nasprotnih' dejavnosti in posamezniki. Načelno kdorkoli, tudi z dobrimi izkušnjami v Sloveniji in zunaj državnih meja. S participativno komunikacijo z istimi cilji in nameni bomo dosegli tudi interaktivnost.

Naravovarstvo ima javnosti ogromno povedati. In, naravovarstvo mora povedati.

Pomemben segment naravovarstvene komunikacije je naravovarstveni nadzor. Vsi dosednji dokumenti s tega pomembnega področja izpostavljajo vlogo nadzornic in nadzornikov kot usmerjevalcev primerne ravnanja v odnosu do narave. Njihova terenska prisotnost pomeni multiplikacijo pozitivne konotacije naravovarstva, hkrati pa v javnosti spodbuja čut spoštovanja. S pomočjo kakovostne informatike bo mogoče njihovo delo racionalizirati, konkretno, prednostno usmerjati na akutne lokacije (akutne v pozitivnem ali negativnem smislu).

#### 4.5 Mednarodna idejna in praktična izmenjava

Slovensko naravovarstvo ni osamljeno. Z mnogimi svojih dosežkov je lahko zgled in model drugim regijam in državam. Inovacije, kot je npr. PUN, ali potencial, iz katerega v tej viziji izhajam in je bil uvodoma v obliki kazalnikov preteklosti predstavljen kot izhodišče, na odličen način omogoča preseganje nekakšne sistemske pasivnosti Slovenije v mednarodnem naravovarstvenem prostoru.

V praktični komunikaciji to pomeni, da bo mnoge bogate izkušnje čezmejnih in bolj oddaljenih projektnih partnerstev – ki pomanjkanje na sistemski ravni nekoliko omilijo – mogoče (in treba) prenesti na državno komunikacijsko raven. Kakor je tam šlo za iste cilje, gre tudi na splošno v naravi brez političnih mej za iste cilje. In, če ciljne komunikacije uspejo in se trajneje ohranjajo tudi po projektih, ni razloga, da te ravni ne bi mogli doseči tudi pri strateškem državnem sodelovanju v mednarodnih organizacijah. A naj ponovno podčrtam: mednarodni odnosi imajo pomen in največjo dodano vrednost, če gre za obojestransko uravnoteženo partnerstvo; in Slovenija tu lahko nudi marsikaj.

## **6 Osebni vložek v vizijo**

Zapisan je v tretji osebi. Vsaka alineja ima široko ozadje, ki ga kandidat lahko pojasni s primeri in dokazuje z rezultati dosedanjega dela.

*(PRIKRITE PODROBNOSTI SO NA VOLJO PRI AVTORJU)*

### **6.1 Kandidat sistemsko in splošno ...**

- osebno je udeležen v zgodovini slovenskega naravovarstva in v neposredno dogajanje od leta 1985 naprej

### **6.2 Glede organizacije, podatkov in informatike ...**

- izrazito dobro razume vsebinsko informatiko, zlasti infosisteme narave
- prepoznava vsebinske in organizacijske probleme, in izkustveno ali teoretično pozna širok nabor orodij in možnih načinov reševanja

### **6.3 Osebno in poklicno ...**

- ne prenaša naravovarstvenega in okoljskega fanatizma

#### **6.4 Vodstveno v dialogu ...**

- iz uspešno zaključenih projektov in rednih dejavnosti jasno kaže vodstveno organizacijske sposobnosti
- pri svojem vodenju je dokazal zmožnosti delegiranja, kar s sistemom dela in rezultati jasno kažejo njegovi nekdanji podrejeni v sedanjih vodstvenih funkcijah
- je uspešno in funkcionalno samostojno izvedel več partnerskih EU projektov
- je uspešno organiziral in izvedel zahtevne vseslovenske projekte
- je na TNP organiziral redne tiskovne konference in ciljno urejal publikacije
- je idejno ali organizacijsko vodil vzpostavitev naravovarstvenih info središč ali njihovih delov v Trenti, na Bledu in Kobaridu

#### **6.5 V zvezi z organiziranjem in splošno širino ...**

- osebno brezkompromisno organiziranost dokazuje v javnem, zasebnem in nevladnem sektorju



## 6.7 Interdisciplinarno

Kandidat v navedenem obdobju izkazuje 132 objavljenih strokovnih in poljudnih člankov in prispevkov s področja naravovarstva, naravovarstvene in okoljske etike ter naravoslovja. Poleg tega je objavil 30 člankov s področja informatike in 17 člankov s področja sistemov in informatike kulturne dediščine.

V obdobju zadnjih 10 let je iz vseh področij delovanja napisal ter v tiskanih medijih v Sloveniji in tujini objavil skupaj 220 člankov, od tega 70 recenziranih strokovnih, in 12 recenziranih v znanstvenih revijah. To je več kot 20 na leto.

Med 2012 in 2017 je v svoj blog [idealist.blogspot.com](http://idealist.blogspot.com) objavil 844 zapisov s temami narava, človek, kultura in tehnika.

Široka interdisciplinarnost, ki jo kandidat izkazuje s svojo preteklo dejavnostjo in je razvidna iz priznanih rezultatov na različnih strokovnih področjih, seveda ne kaže zgolj na preteklost. Bistvo, ki ga izpostavlja je, da so vse discipline, v katerih se pojavlja, v svojem bistvu orodja za njegovo temeljno dejavnost, naravovarstvo. Kdor se bo poglobil v vsebine njegovega življenjskega opusa, mu bo hitro jasno, da je to vrtišče njegovega poklicnega življenja.

Interdisciplinarnost bo na vodstvenem mestu pomembna tudi v smislu metode, in to pomensko na dveh ravneh. Na prvi ravni to pomeni, da je in bo še naprej zmožen prisluhniti širini ter slišati in komunicirati v 'jezikih' mnogih disciplin, raznolikih sodelavk in sodelavcev, tudi drugačnih in nasprotujočih miselnih svetov. Na drugi ravni pa pomeni, da se bo v prihodnje brez večjih težav naučil 'novih jezikov', ... pravnih, upravnih, administrativnih, digitalnih, znanstvenih, etičnih, medčloveških ... ki jih bo kot orodje uporabil v dobro ohranjanja narave.

## 7 Sklepne misli

Ponavljam izhodišče, ki govori o uspešnosti slovenskega naravovarstva v desetletjih po osamosvojitvi. Spominjam na dileme in – zdi se – naraščajoče težave: morda nas je pravno formalna uspešnost domovinsko-poosamosvojitvene navdušenosti in iz nje izhajajoče obveznosti nekoliko zapeljala stran od vsebine. Drži, odgovorni smo pred zakonom. A hkrati smo kot naravovarstveniki odgovorni za biodiverzitetu in naravne vrednote, za katere so predpisi orodje, kot smiselno razumemo uvodne člene Zakona o ohranjanju narave.

Poleg zakonodaje je naravovarstveno orodje tudi znanje in sposobnost organizacije. Znanja je v Sloveniji veliko. Bazičnega in terenskega na univerzah in v nevladnih organizacijah; aplikativno naravovarstvenega, združenega z neprecenljivimi izkušnjami, v vseh udeleženi organizacijah. Dileme organiziranosti so normalne pri vse večji razvejanosti stroke.

Vsebine, ki sem jih predstavil v tej zgoščeni viziji razvoja in dejavnosti sektorja, so orodja, s katerimi – sem prepričan – presežemo mnoge težave in okrepimo vsa dosedanja pozitivna prizadevanja. SON je ob vertikalnem in horizontalnem povezovanju pri tem ključni pristojni organ, ki ta prizadevanja lahko ustrezno usmeri v dobro narave in z njo živečega človeka.

Pripravljeno novembra 2019.